

Иван-биге Анахотий, Александр Андреевтар, олимпийский чемпион И.Павловты кыстары.

И.Х. Варламов өстоох булунатын биларылар ыдыгт
буаһарыла сойуобуран, үлэтин үлэнигэр салыан 1951
сыллахха сэттэһин ый 29 күнүгэр бу олохтон ээр салылар
туорайыла.

История

Салгыпта, Иннин хаһыат 2-с, 3-с, 4-с стр. көр.

ИННОКЕНТИЙ ИННОКЕНТЬЕВИЧ ГОТОВЦЕВ

1969 сыллаахха балаһан ыйын 14 күнүгэр Дьокуускай куоракка төрөөбүтэ. Диринг орто оскуоланын 1987 с-ха бүтэрбитэ. Оскуолаҕа үөрэхтэр сылларыгар чэпчэки атлетиканын бастакы тренериэринэн Саха Ороспүүбүлүкэтин үтүөлээх тренериин Ножумовскай Гаврил Федоровичи уонна сашартан сүүрүүтэ Россия бастакы мастарын Феофанов Артур Егоровичи аар.

Иннокентий Готовцев ортоку дистанцияларга (400, 800, 1500) идэтиин сүүрбүтэ түмүктэрдээх буолбута. 1991-93 сс. ороспүүбүлүкэ чэпчэки атлетикаҕа чемпионнарыгар 400, 800 м бастыыр, биригистээх миэстэбэ тиэксэр.

Иннокентий Иннокентьевич Готовцев 1993 с-ха Дьокуускайлааҕы педучилищени бүтэрэн, Чурапчыга ыччат лидерин быһытынан үлэтин саҕалыыр. 1995-97 сс. Чурапчы улуунун физкультураҕа уонна спортка управлениетын салайааччытынан үлэтир. 1997-1999 сылларга Д.П.Коркин атынан ороспүүбүлүкэскай спортивнай оскуола-интернака дириэктэри илгэр үлэбэ солбуйааччынан, кэлин дириэктэринэн таһылан үлэтир. 2000 с-ха Чурапчытааҕы физическай култура уонна спорт институтун ректорынан, 2003 сыллаахтан бу институт ректорынан үлэтир.

2000 с-ха кэтэхтэн үөрэҥн Хабаровскай куоракка Улук Илиннээҕи государственнай академияны бүтэрэн “Менеджер” идэтин баһылыыр.

2003 с-ха Москва к. аспирантураны бүтэрэн, педагогическай наука кандидатын диссертациятын ситиһиниэхтик көмүскүүр.

Чурапчы улуунун спортун салайар сылларыгар Чурапчы спортсменнара ороспүүбүлүкэбэ инники күүһүгэ сыһыбытара. 2006 сыллаахха Ньурбаҕа ыһылыбыт Манчаары спартакиадалыгар Чурапчы хамаандата 3 биригистээх миэстэбэ тахсыбыта. Институт бастыг спортсменнара Саха Ороспүүбүлүкэтин чинэин Россия, Аан дойдуга, Олимпийскай оонньуулар таһымнарыгар көмүскүүлэр. Виталий Корякин Аан дойдуга устудьуоннарын күрэхтэһинигэр 3-с миэстэ, Кытайга буолбут Олимпийскай оонньуулар кыттылааҕа, Тимур Пестерев ыччаттарга Россия чемпионна, Россия көнгүл тустууга улахааттарга күрэхтэһинигэр 3-с миэстэбэ, Николай Аянтов (Ноев) Россия ыччаттарга чемпионна, Лондоннааҕы Олимпиада кыттылааҕа, Данилова Марфа (дуобат) аан дойдуга тахталларын дуобакка күрэхтэһинигэр 3-с миэстэ, Николай Гуляев дуобат күрэхтэһинигэр ыччаттарга аан дойдуга чемпионна.

Готовцев Иннокентий Иннокентьевич Саха Ороспүүбүлүкэтин профессиональнай үөрэхтэһинигэр туйгуна, Саха Ороспүүбүлүкэтин, Российскай Федерация физкультураҕа уонна спортка туйгуна, Саха Ороспүүбүлүкэтин уонна Россия Президентин грамоталарынан наҕараадалааһыта.

ИВАН ИВАНОВИЧ ОКОНЕШНИКОВ

1965 с-ха от ыйын 26 күнүгэр Чурапчы улуунун Алабар нэһилгэр төрөөбүтэ. 1982 с-ха Протопопов Г.Д. аатынан Алабар орто оскуолатын ситиһиниэхтик үөрэҥн бүтэрбитэ. Иван Иванович 1990 сыллаахха Хабаровскайлааҕы лесной техникуму үөрэҥн бүтэрбитэ уонна орто сүһүөх салайар үлэтигэр сылдьыбыта. 2003 сыллаахха Улук Илиннээҕи государственнай сулуусна академиятын ситиһиниэхтик бүтэрэн түмүгэ биһилбэт түбүктээх үлэбэ тоботун оройунан түһэр.

Иван Иванович 1997 с. улуус баһылыга А.А. Шадрин ытырытынан улуус спорткомитетин салайааччытынан аһааһыта. Ол юми Иван Иванович манна ахтар: “Бүтүн ороспүүбүлүкэбэ, аан дойдуга спортивнай аатырбыт улууну спортка ситиһиниэрин аатырбыт, өссө үрдүк ситиһиниэрин ылар наҕаһаат, өссө үрдүк ситиһиниэрин сорук турарын эппинэр-хааммынан сэрэйэрим. Бастаан хардылары онорорбор, олук уурунарбар сүбэ-ама биэрбит дьоммор, олук оҕоһуо педучилище дириэктэрэ Гуляев очулоогу педучилище дириэктэрэ П.Е.Бараксанов, М.Д. спорт энгузиастара П.Е.Бараксанов,

Д.С. Постников, Н.П. Федоров, уода муһура суох махтанабыт”. Бу үлэбэ эппиниэхтээх киһи тыллара. Нэһилиэнньэ физкультуранан уонна спортунан дьарыктанарыгар спортивнай саалалар бээр буолууларыгар болҕомто ууруллубута. Араас ньыманан үбүлээһинин, “үтүө дыала” чэрчигинэн Чакырга, Хайахсыкка, Кытаанахха, Арыылаахха, Болгоноҕо, Болтурга саага спортивнай заллар тутуллан үлэбэ кириэринэр үтүө киһи дьарыктанар, улууска биһлэр спортсменнар үүнэллэринэр күүс-көмө, чөл олох сайдыытыгар төһүү буолбута.

Иван Иванович салайар комитетигэр улуус ороспүүбүлүкэ күрэхтэһиниэрэгэр ситиһиниэхтик кыттыбыта. Ол курдук, Ытык Күөлгэ “Баһалай Манчаары оонньууларыгар” уонна Ханалас улуунун Покровскайлааҕы ыһылыбыт 2-с спортивнай оонньууларга 3-с миэстэбэ ылар ситиһпитэ. Иван Иванович биһитин улууска “Хапсабай” федерациятын ситиһиниэхтик салайбыта. 2009 с. “Манчаары оонньууларыгар” (Бүлүү к.) Чурапчы улуунун хамаандата хапсабайга 1-кы миэстэни ылыта элбэти эгэр.

Иван Иванович “Саха Ороспүүбүлүкэтигэр физкультура уонна спорт сайдыытыгар үгүсүрүн иһин” бэлэ хаһаайына, Алабар нэһилиэнньэтин бочуоттаах олохтоһо.

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВИЧ ГУЛЯЕВ

1966 с-ха этинньи 2 күнүгэр Чурапчы улуунун Мутудай нэһилгэр төрөөбүтэ. 1984 с-ха Мутудай орто оскуолатын, 1992 с-ха Хабаровскайлааҕы государственнай педагогическай институт физическай иһтин уонна спорт факультетын үөрэҥн бүтэрбитэ. Оскуолаҕа үөрэҥ сыһыан сүүрүүтүн үлүһүйөн дьарыктааһыта. Маннайгы тренериин убаһын Михаил Дмитриевич Гуляев аһыаһыт. Спортка сүрүн ситиһинигэр сүүрүүтэ оскуола үөрэҥччилэрин ортолугар ороспүүбүлүкэ чемпионо.

Сүүрүүтэ 1 разрядтаах спортсмен Н.Н. Гуляев үлэтин чэпчэки атлетикага тренер быһытынан саҕалаабыта. Элэр көсүлүгэ үлэһити 1994 с-ха Чурапчы ороспүүбүлүкэтигэр орто спортивнай оскуола-интернака дириэктэри илгэр үлэбэ солбуйааччынан аһааһытара. Бу үлэбэ Н.Н. Гуляев үлэһит быһытынан бустута-хаппыта, ситиһитэ-хоһуута. 2003-2004 сс. – Чурапчы улуунун спортка салаатын начальнига. 2004-2005 сс. – ЧГИФКИС проректора. 2005 сылтан Чурапчы ороспүүбүлүкэтигэр спортивнай орто оскуола-интернат дириэктэрэ.

Николай Николаевич Гуляев Чурапчы спортун салайар сылларыгар физкультура уонна спорт маассабай булуустун үлэтин биэр хайысхатын баһытынан туһуута. Нэһилгэтигэр икки ардыларыгар аһаат баһытынан оҕоһулан үлэ былаан баһытынан ыһылыларын ситиһпитэ. Спортивнай дьыа көргөтүгэ улуустааҕы, ороспүүбүлүкэтигэр Аҕа күрүбэ Балтоҕо, Хатылыга, Хоттоҕо, Мутудайга үрдүк тэрээһиниэхтик ыһылыбыта. 2003 с-ха Хаандыгаба ыһылыбыт ороспүүбүлүкэтигэр 3 спортивнай оонньууларга Чурапчы улууну Дьокуускай куорат, Ханалас улууну, кэнигэтигэр 3-с бочуоттаах миэстэбэ ыһылыгар Н.Н. Гуляев тэрийэр дыкуураах, норуоту түмэр спортивнай үлэһит быһытынан бэйэтин көрдөрбүтэ.

Гуляев Н.Н. 2005 сылтан Д.П.Коркин аатынан Чурапчытааҕы ороспүүбүлүкэтигэр спортивнай орто оскуола-интернат дириэктэринэн аһаан үлэтин оҕорор. Бу элбэх үчүгэй үтэстэрдээх оскуола саҕалыы хайысханан үлэһитигэр сыратыт, дыкуурун биэрэн үлэһит сыһыар. Н.Н. Гуляев “РФ физическай култура уонна спортун туйгуна, Саха Ороспүүбүлүкэтин физкультураҕа уонна спортка үтүгэстээх үлэһитэ.

МИХАИЛ ГАВРИЛЬЕВИЧ КОЖУРОВ

1949 с-ха атырдьах ыйын 28 күнүгэр Чурапчы улуунун Болтур нэһилгэр төрөөбүтэ. Амма орто оскуолатын 1968 с-ха үөрэҥн бүтэрэр. Оскуолаҕа үөрэҥ сыһыан көнгүл тустууга утумнаахтык дьарыктанар. Бастакы тренери – М.Р. Сысояттин Көнгүл тустууга – спорт мастарыгар кандидат. 1975 с-ха Ташкенттааҕы государственнай физкультура уонна спорт институтун үөрэҥн бүтэрэр.

Кожуров М.Г. үөрэҥн бүтэрэн ДСО “Урожай” уобаластааҕы Сэбиетин тустууга тренериин 1975-87 сс. үлэтир. Майа Тохтурүгэр үчүгэй спортивнай база тэриһиниэрэгэр бары күүһүн уурбута. Тустуу тренериин быһытынан айымньылаахтык үлэтир. Көкүө Саха Ороспүүбүлүкэтин аатырдыбыт тустууктары илгэтир. Ол курдук, Яковлев В. ССРС призера, аан дойдугааҕы кылаастаах мастар, Цыгандын А.Р. – Аан дойдуга 3 төгүлүгэ чемпионна (самбо) ода.

Кэлин дойдутугар кэлин үөрөмүгэ оскуолатыгар дириэктэрин, нэһилгэтигэр баһылыгытара.

1998-2003 сс. Чурапчы улуунун дьаһалтаһыгар үлэтир. 2003-2005 сылларга физкультура уонна спорт комитетин барэсээтэһиниэн үлэтир.

Чурапчы спортун комитетин салайааччынан үлэтир сылларыгар Чурапчы аһа салгы аһааттарыгар кыһын биэрэн үлэстэбитэ.

Михаил Гаврильевич “Саха Ороспүүбүлүкэтин үөрэҥириитин туйгуна” ыһытыт, “Саха Ороспүүбүлүкэтин үтүгэстээх тренери” бочуоттаах аатынан наҕараадалааһыта.

МИХАИЛ СПИРИДОНОВИЧ ИГНАТЬЕВ

1980 сыллаахха бэс ыйын 1 күнүгэр Чурапчы сэлэнигэтигэр сулууснаах дьыа-кэргэнигэ төрөөбүтэ. 1997 сыллаахха Чурапчы орто оскуолатын үөрэҥн бүтэрбитэ.

2003 сыллаахха Чурапчытааҕы Государственный физкультура уонна спорт институтун үөрэҥн бүтэрэн Чурапчы дьаһалтаһыгар спортка отделын специалиһынан үлэбэ аһаамыта. 2006 сылтан бу отдел управлениетын начальнига.

Михаил Спиридонович улууска спорт маассабай булуустугар сүрүн болҕомтоһун уурбута. Физкультураны аһыаһыта тирэҥн нэһилиэнньэ үтүс аһыаһын хаһаи спорт араас көрүлүрүгэр күрэхтэһиниэр ыһылыларын ситиһиниэгэ. 2003 сыллаахха физкультуранан уонна спортунан нэһилиэнньэни хаһаи 21% эбигэ буолаһына 2012 сыллаахха 6451 киһи, эбэтэр нэһилиэнньэ 34% физкультуранан уонна спортунан дьарыктанара ситиһиниэгэ. 2003 сылга нэһилгэтигэр икки ардыларыгар комплекһан спартакиадага спорт 8 көрүгэ хаһылар эбигэ буолаһына 2012 с-ха спорт 21 көрүгэ хаһылыбыта.

2003, 2006, 2010 сылларга Хаандыгаба, Султарга, Олүөхүмүбэ ыһылыбыт Саха сирин норуоттарын спартакиадалыгар Чурапчы улуунун хамаандата Алдан, Ленскэй, Мирнэй курдук промышленинай улуустары кэнигэр хаалларан ороспүүбүлүкэ үрдүнэн 3-4 бочуоттаах миэстэбэ ыһыталаһына үтүс өрүгтээх тэрээһин, үлэ түмүгэ буолар.

2005, 2009 сылларга Майага уонна Бүлүүгэ ыһылыбыт Баһалай Манчаары биригистэр спортивнай оонньуулар түмүктэринэн Чурапчы улуунун түмүкүлээх хамаандата 3-2 биригистээх миэстэбэ тахсыта спортивнай-маассабай үлэ улууска сөптөөх хайысханан баран иһэрин көрдөрбүтэ. Спорт кыһылы көрүлүрүн улууска сайыннары сөптөөх таһымна баран иһэр.

Саха Ороспүүбүлүкэтин спортка уонна физкультурага государственнай комитетин ыһаар спортивнай, тэрийэр-маассабай үлэ комплекһан спартакиадалыгар Чурапчы улууну 2006 – 3-с, 2008 – 2-с, 2011 – 1-кы миэстэбэ ыһыталаһыта нэһилиэнньэ ортолугар спортивнай-маассабай тэрийэр үлэ сөптөөх таһымна ыһылыларын туһулуур.

Физкультураны хамсааһын уонна улахан спорт сөптөөх баһага суох үүнэр-сайлар иһага кырымычык. Улуус дьаһалтага (С.И. Яковлев), 2012 сылтан тэриһиниэгэ спорт управленига (М.С. Игнатев) улууска спортивнай тутуулар ыһылыларын бачомтону уураллар. “2000 сылга 2000 үтүө дыала” баһымынан улууска, бары нэһилгэтигэр арчынай спортивнай саалалар тутулуунулар. 2003-2011 сылларга Хоттоҕо икки этээстээх таас физзал, Кытаанахха хайыһар манежа, Одьулуунта спортивнай саала, Болтоҕо тустуу саалата, Чурапчы селотугар остуол тенниһигэр, боксага аналаах саалалар үлэбэ кириһилэрэ Чурапчы улуунугар физкультураны хамсааһыны уонна спортунан

дьарыктааһыны нэһилиэнньэ ортолугар саага сүүрээни киллэрэрэ саарбаага суох.

Михаил Спиридонович биһитин Диринг агрооскуолатын дириэктэра.

ВАСИЛИЙ ИВАНОВИЧ ДАВЫДОВ

Чурапчы улуунун Хаалар нэһилгэтигэр төрөөбүтэ. Оскуолаҕа үөрэҥ сылларыгар боксаны, сүүрүүтүн дьарыктааһыта. 2001 сыллаахха СГУ физкультураны салаатын бүтэрбитэ. 2005-2007 сылларга Чурапчы улуунун уонсай отделын салайааччытынан 2007-2016 сылларга Хаалар нэһилгэтигэр баһылыгынан, 2013-2016 сылларга Чурапчы улуунун спортка управлениетын салайааччытынан үлэстэбитэ.

Кэлин үлэтир сылларыгар б-с тып оонньууларын спартакиадалыгар Чурапчы хамаандата уонсай түмүкэ 1 миэстэни ылыта. Чурапчы улууну 2013 сыллаахха “Манчаары оонньууларын” Чурапчыга үрдүк таһымна өрө күүрүүлээхтик ыһыта. Үлэтир комитетигэр улууска маассабай спорт күүсэ сайдыытыгар үлэстэбитэ. 2016 сылтан Чурапчытааҕы государственнай физкультура уонна спорт институтун үлэтир.

ВАСИЛИЙ ВАСИЛЬЕВИЧ ЛУКИН

Чурапчы улуунун физическай култураҕа уонна спортка биһитин салайааччыта.

1983 сыллаахха Чурапчы оройуонун Хаалар сэлэнигэтигэр төрөөбүтэ. 2000 сыллаахха Хаалар орто оскуолатын бүтэрбитэ. 2005 сыллаахха Чурапчытааҕы государственнай физкультура уонна спорт институтун “Физическай култура баһылырын илгэтин ылыта. 2010 сыллаахха Саха Ороспүүбүлүкэтин Президиени иһитин Салайы институтун (Институт управления при Президенте РС (Я)) “Государственный уонна муниципальнай салайыны хайысхатыгар үөрөмүгэ. 2015 сылга “Физическай култура уонна спорт министра” илгэтин ылыта.

Үлэтин 2005 сыллаахха Чурапчыга орто профессиональнай үөрэхтэһин тэриһиниэр колледжа илгэтигэтигэр саҕалаабыта. Олгон директоры илгэр үлэбэ солбуйааччынан, физкультура, безопасность, жонделогическост дисциплиналарга преподавателитин, чэпчэки атлетикага, волейболга, хоккею-приказной спортка тренериини үлэстэбитэ. Колледжа үлэтир комитетигэр Саха Ороспүүбүлүкэтин студентарын Универсиадалыгар 2008 с. 2-с миэстэ, хоккей-приказной спортка 3-с миэстэ, орто үөрэхтэһин тэриһиниэр үлэһитэрин икки ардыларынааҕы Спартакиада 3 төгүл кыһылааһа аһаан сүһүгүтэрэ. 2014 сыллаахха XI Бүтүн Россиятааҕы “Мастер педагогического труда по учебным и внеучебным формам физкультурно-оздоровительной и спортивной работы” конкурса 3-с миэстэ буолбута. Чэпчэки атлетикага 1-кы спортивнай разрядтаах, сүүрүүтэ, остуол тенниһигэр миксбордига, мини-футболга, велоспортка ороспүүбүлүкэ, улуус араас таһымнаах күрэхтэһиниэрэгэр хаас та төгүлүгэ чемпион, призер буолбута.

Физкультура уонна спорт илгэтигэтигэр дуоһунаһыгар 2016 сыл сэттинин ийгэти аһаан үлэтир сыһыар.

Үүтэр 2018 сылга биһити ытык дьомму, Чурапчы спортун үрдүк таһымна таһаарбыт Афанасий Кирикович Софронов, Дмитрий Петрович Коркин 90 сыллаах үбүлүһүрүн, олимпийскай чемпион Павел Пинигин 65 сааһын үрдүк таһымна баһытэһиниэгэ. Ону таһынан бу сылга Н.Н.Тараскай аһаан көнгүл тустууга хамаанданын күрүбэ Чурапчыга бусуларын, Саха сирин норуоттарын VII спортивнай оонньуулар ыһылыларын, биһити чурапчылар өйбүтүн-сааһытын түмэн, сомоболонон бу күрэхтэһиниэрэгэ хайаан да инники көнүгэ тахсыахтаһыт. Сорук онук турар. Түмүктэр барытытын кэлин иһэр Сага дьаһынан эбэрэлэти туран чэпчэки дорубуһа, инникигэ эрэл, кыһылыны-хотууну, дьыау-соргуну баҕараһын.

Егор ПУДОВ, спорт бэтэрэни.

“Чурапчы – бу спорт туһунта” 2013 с. тахсыбыт кинигэ маһырыааһыларын туһанылыһа.

